

І. В. ПОДРЕЗ-РЯПОЛОВА,
здобувачка кафедри господарського права На-
ціонального юридичного університету імені
Ярослава Мудрого

ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ ДО ІНВЕСТИЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті проаналізовано питання правового регулювання процесу інвестування одного з важливих секторів енергетичного ринку – ринку природного газу. Висвітлено особливості процесу адаптації правового регулювання ринку природного газу до інвестиційної моделі економіки України в умовах інтеграції до європейських норм. Акцентовано увагу на актуальних проблемах здійснення інвестування на внутрішньому газовому ринку України.

Ключові слова: ринок природного газу, інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційний договір.

Постановка проблеми. Слід погодитися, що інвестиційна модель економіки України містить елементи та засоби, необхідні в сучасних умовах для усунення диспропорцій у господарсько-правовому регулюванні інвестиційних відносин [1]. Саме проблема порушення балансу в господарській системі країни та проблема диспропорцій у господарсько-правовому регулюванні інвестиційних відносин на ринку природного газу існують на даний час у світі довготривалого процесу побудови нової моделі ринку природного газу за європейськими параметрами. Залучення іноземних інвестицій є основним показником розвитку ринкових відносин будь-якої країни та гарантом підтримання і зростання рівня національної економіки країни. Ключовим фактором зростання національної економіки в сучасних умовах інтеграції України до Європейського Союзу є ефективне функціонування нафтогазової галузі як основної галузі економіки країни, що повинно бути забезпечено шляхом належного внутрішнього й іноземного інвестування.

Мета даної роботи – дослідження правового регулювання інвестиційних відносин щодо ринку природного газу та виявлення можливих правових проблем щодо процесу інвестування. Об'єктом дослідження є порядок здійснення інвестування щодо ринку природного газу в умовах інтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень. Питанням державної інвестиційної політики, інвестиційної діяльності та особливостей укладення інвестиційних договорів присвячено багато досліджень правознавців: О. М. Вінник, Д. В. Задихайла, Г. Л. Знаменського, В. І. Кухар, В. К. Мамутова, О. П. Підцерковного,

В. В. Поєдинок, В. В. Кафарського, О. Е. Сімсон, В. Ю. Полатай та ін.

Так, В. І. Кухар [2] було здійснено дослідження господарсько-правового забезпечення державної інвестиційної політики в Україні. У свою чергу, О. Е. Сімсон [3] було проведено комплексне дослідження правових особливостей договорів інвестиційного характеру, а також сфери їх практичного застосування.

Зауважимо, що окремі питання інвестування в газовій галузі зазвичай були предметом вивчення науковців-економістів. Так, В. В. Чорній були досліджені механізми інвестиційного забезпечення підприємств газової промисловості, Х. В. Горбовою та Г. Ф. Бондарь були проаналізовані особливості застосування договорів концесії.

Разом з цим дослідження правового регулювання здійснення інвестування на ринку природного газу на сьогодні не є численними.

Виклад основного матеріалу. Стаття 10 Господарського кодексу України (далі – ГК України) відносить до одного з основних напрямів економічної політики, що визначаються державою, інвестиційну політику та встановлює, що вона спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним [4].

Слід погодитися із зауваженням Д. В. Задихайла про те, що вектор державної інвестиційної політики за час формування інвестиційного законодавства

кілька разів змінював свій напрямок, а разом з ним коригувалися склад і зміст інвестиційного законодавства, аж до радикальної зміни деяких його важливих фрагментів [5, с. 41]. Аналогічної думки дотримується О. М. Вінник, яка підкреслює, що державна інвестиційна політика як складова економічної політики держави протягом усього періоду існування незалежної Української держави змінювалася залежно від економіко-соціальних умов в країні, що, на нашу думку, також розповсюджується на процес інвестування в газовій сфері, який був оновлений з прийняттям спеціального Закону України «Про ринок природного газу» від 09.04.2015 р. № 329-VIII (далі – Закон № 329-VIII).

Умови інвестування, запропоновані Законом № 329-VIII, відповідають європейським стандартам, але на сьогодні встановлені норми не мають реалізації в повному обсязі. Ураховуючи той факт, що Закон № 329-VIII був прийнятий саме з метою реформування та побудови ефективного ринку природного газу, який на даний час потребує належного інвестиційного розвитку шляхом здійснення значних вкладень у відповідні сфери діяльності та інфраструктуру, вкрай важливе прискорення процесу лібералізації, тому що залучення приватних інвесторів практично неможливе в умовах недосконалості правового механізму регулювання правовідносин на ринку природного газу. Саме для забезпечення належного реформування є необхідним застосування максимально доцільних форм інвестування залежно від видів господарської діяльності та їх функціонального відокремлення на ринку природного газу.

Загальними формами інвестиційної діяльності, які найбільш відповідають особливостям діяльності на ринку газу, є корпоративне інвестування та договірна форма інвестування, а саме укладання в рамках державно-приватного партнерства договорів концесії, договорів про спільну діяльність та угод про розподіл продукції.

Щодо нормативного закріплення форм реалізації інвестиційних відносин на газовому ринку, то найбільш наближеною до належного регулювання переліку форм інвестування була Енергетична стратегія України на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. за № 1071 (далі – Енергетична стратегія до 2030 року), яка на даний час втратила свою чинність. Вона містила загальні правила фінансування паливно-енергетичного комплексу (далі – ПЕК). Норми окремого розділу щодо фінансового забезпечення розвитку ПЕК встановлювали, що розвиток паливно-енергетичного комплексу до 2030 р. потребуватиме здійснення значних інвестицій, що викликано надзвичайно низьким рівнем інвестицій у розвиток енергетичного комплексу за останні 20 років. Також

Енергетичною стратегією до 2030 року було зроблено акцент на те, що практично в усіх енергетичних секторах існували нагальні потреби у вкладеннях у модернізацію та розвиток для підтримки і збільшення конкурентоспроможності.

Енергетична стратегія до 2030 року передбачала здійснення інвестицій і фінансування розвитку ПЕК України як комерційними компаніями (приватними або державними), так і державою в рамках таких основних механізмів: 1) самостійне інвестування комерційними компаніями (приватними або державними) у рамках природних процесів функціонування бізнесу за рахунок власних коштів або позикового фінансування; 2) використання методів тарифної політики для забезпечення достатності інвестиційних коштів у комерційних компаній, які діють на регульованих ринках; 3) прямі державні інвестиції у разі, якщо енергетичні об'єкти перебувають у державній власності і держава планує продовжувати зберігати над ними контроль [6]. Одночасно нормами Енергетичної стратегії до 2030 року визначалися додаткові заходи стимулювання здійснення інвестицій в об'єкти ПЕК з боку держави такими методами непрямого стимулювання, як: тимчасове введення більш сприятливих умов оподаткування, сприятлива митна політика щодо ввезення устаткування для капітальних проектів, застосування прискореної амортизації, підтримка вітчизняного машинобудування для нафто- та газовидобувної промисловості.

Енергетична стратегія до 2030 року встановлювала стратегічний пріоритет держави в найближчому майбутньому – залучення приватних видобувних і сервісних компаній до розвідки й видобутку газу на території України, що потребуватиме істотних інвестицій, застосування нових технологій і сучасної організації праці та сукупного обсягу інвестицій, які потрібно було залучити для розвитку галузі й досягнення цільових показників видобутку.

Оновлена Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України 18 серпня 2017 р. № 605-р (далі – Енергетична стратегія до 2035 року) [7], встановлює відповідні стратегічні орієнтири розвитку паливно-енергетичного комплексу України та передбачає завершення реформування енергетичного комплексу України, досягнення першочергових цільових показників з безпеки та енергоефективності, забезпечення інноваційного оновлення та інтеграцію з енергетичним сектором ЄС до 2025 р.

Щодо регулювання інвестиційних правовідносин нова Енергетична стратегія до 2035 року встановлює основні вектори здійснення інвестування, однак не містить конкретизованої інформації відносно видів та форм інвестування на енергетичному ринку.

Так, норми Енергетичної стратегії до 2035 року передбачають, що підгрунтам для інвестицій мають бути реформи, демонополізація, прозорість і вдосконалення правових і регуляторних механізмів з врахуванням таких головних передумов залучення інвестицій, як: верховенство права, адаптація до європейського енергетичного законодавства, деофшоризація економіки, упровадження стимулюючого податкового й регуляторного законодавства, економічно обґрунтовані тарифи, проведення комунікаційної політики для заохочення входу на ринок стратегічних та фінансових інвесторів.

При цьому закріплюється мінімальна роль держави щодо інвестування та максимальна роль держави щодо сприяння формуванню стимулюючого інвестиційного клімату. Так, частка прямих інвестицій з державного бюджету України у розвиток енергетичної інфраструктури не має перевищувати 5–10 %, водночас прямі інвестиції з однієї країни не повинні сягати критичного рівня, що зумовлює потребу диверсифікації інвестицій [8].

Основними факторами забезпечення інвестиційної привабливості згідно з нормами Енергетичної стратегії до 2035 року є: 1) інтеграція української інфраструктури та регуляторно-законодавчої бази з країнами ЄС та інтеграція енергетичної інфраструктури України з європейською; 2) підтримка здорового конкурентного середовища, а саме впровадження незалежного, постійного та дієвого нагляду у сфері конкуренції та швидке запровадження умов ринкового ціноутворення на недискримінаційних засадах; 3) стабільна та прогнозована інвестиційна політика.

В якості комплексу заходів, спрямованих на залучення інвестицій та забезпечення інвестиційної привабливості країни, Енергетична стратегія до 2035 року пропонує: прозоре формування тактичних рішень, що прогнозовано відповідають визначеним довгостроковим цілям, зазначеним в Енергетичній стратегії; формування чітких та зрозумілих механізмів державно-приватного партнерства та прозорості регуляції європейського зразка у сфері інвестування в ПЕК; створення відповідних програм та інвести-

ційних проектів; наявність зрозумілих механізмів щодо забезпечення адекватної прибутковості інвестованого капіталу; застосування зрозумілих механізмів забезпечення більш досконалої конкуренції; упровадження заходів із забезпечення деофшоризації; тотальне запровадження прозорих механізмів державних закупівель; запровадження законодавства, що стимулюватиме надходження інвестицій в ПЕК.

Усі запропоновані заходи на даний час мають більш декларативний характер, однак є сподівання на їх безпосереднє втілення на законодавчому рівні, відтоді є реальна можливість позитивної динаміки відносно забезпечення інвестиційної привабливості нашої країни.

Висновки. Фактично в законодавстві відсутні норми, які б встановлювали форму реалізації інвестування відносно відповідних сфер діяльності на ринку природного газу, у тому числі й шляхом залучення інвестиційних коштів за договором про спільну діяльність та концесії, які на даний час мають обмежене практичне застосування. Крім того, потрібно вдосконалення концесійного механізму і механізму державно-приватного партнерства (сферами застосування яких законодавчо визначено пошук, розвідку, видобування корисних копалин та транспортування, постачання і розподіл природного газу), угод про розподіл продукції, а також розміщення можливих форм інвестування шляхом спільної діяльності та встановлення всіх можливих форм інвестування на законодавчому рівні як необмеженого переліку з наданням пріоритетного характеру при довгостроковому плануванні у відповідній Енергетичній Стратегії. На даний час на ринку природного газу бракує інвестиційних вкладень, тому одним з основних питань, яке має бути вирішене терміново, є визначення шляхів стимулювання інвестиційних процесів. При цьому ці шляхи повинні відображати потреби та особливості сучасного стану інвестиційних процесів та бути адаптованими до інвестиційної моделі економіки України з урахуванням євроінтеграції енергетичного ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глібо С. В., Внукова Н. М. Інвестиційна модель економіки України в умовах адаптації законодавства України до права ЄС (господарсько-правовий аспект). *Адаптація до права ЄС регулювання економіки України в сучасних умовах*: зб. наук. пр. (за матеріалами «Круглого столу», м. Харків, 26 трав. 2015 р.) / редкол.: С. М. Прилипко, Ю. Є. Атаманова, С. В. Глібо, К. В. Єфремова. Харків: НДІ ПЗІР, 2015. С. 131–137.
2. Кухар В. І. Господарсько-правове забезпечення державної інвестиційної політики в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Харків: НЮАУ ім. Ярослава Мудрого, 2008. 23 с.
3. Сімсон О. Е. Правові особливості договорів інвестиційного характеру: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків: НЮАУ ім. Ярослава Мудрого, 2001. 24 с.

4. Господарський Кодекс України: Затв. Законом України від 16.01.2003. № 436-IV. *Відом.Верхов. Ради України*. 2003. №18, 19–20, 21–22. Ст. 144.
5. Задохайло Д. В. Економіко-правові передумови формування інвестиційного законодавства України . Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. / редкол.: Ю. П. Битяк та ін. Харків: Право, 2002. Вип. 3. 178 с.
6. Енергетична Стратегія України на період до 2030 р. [Електронний ресурс]: Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/signal/kr06145a.doc.
7. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»: Розпорядження Кабінету Міністрів України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80/para6#n6>.
8. Офіційний сайт Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/article?art_id=245234085.

REFERENCES

1. Hlibko S. V. N. M. Vnukova (2015) Investytsiina model ekonomiky Ukrainy v umovakh adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do prava YeS (hospodarsko-pravovy aspekt) [Investment Model of the Ukrainian Economy in Adaptation of Ukrainian Legislation to the EU Law (Economic and Legal Aspect)] *Adaptation to the EU Law of the Regulation of the Ukrainian Economy in Modern Conditions: Zb. nauk. pr. (za materialamy «Kruhloho stolu», m. Kharkiv, 26 trav. 2015 r.) – Collection of scientific works (based on materials of the Round Table'15. (pp. 131-137) (Prylypko S. M., Atamanova Yu. Ye., Hlibko S. V., Yefremova K. V. Eds.). Kh.: NDI PZIR [In Ukrainain].*
2. Kukhar V. I. (2008) *Hospodarsko-pravove zabezpechennia derzhavnoi investytsiinoi polityky v Ukraini. [The economic and legal support of the state investment policy in Ukraine]. Extended abstract of Candidate's thesis. Kh.: NIuAU im. Yaroslava Mudroho [In Ukrainain].*
3. Simson O.E. (2001) *Pravovi osoblyvosti dohovoriv investytsiinoho kharakteru. [Legal features of contracts of an investment nature]. Extended abstract of Candidate's thesis Kh.: NIuAU im. Yaroslava Mudroho [In Ukrainain].*
4. *Hospodarskyi Kodeks: Zatv. Zakonom Ukrainy vid 16.01.2003r. # 436-IV [Commercial Code: Shutdown. Law of Ukraine dated 16.01.2003. № 436-I] (2003). Vidom.Verkhov. Rady Ukrainy – Supreme Council of Ukraine, 18, 19–20, 21–22, 144 [In Ukrainain].*
5. Zadykhailo D.V. (2002) *Ekonomiko-pravovi peredumovy formuvannia investytsiinoho zakonodavstva Ukrainy [Economic and legal preconditions of formation of investment legislation of Ukraine] Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia: zb. nauk. pr. – State construction and local self-government: a collection of scientific works Kh.: Pravo, 3, 178 [In Ukrainain].*
6. *Enerhetychna Stratehiia Ukrainy na period do 2030 r. [Energy Strategy of Ukraine for the period up to 2030] zakon.rada.gov.ua Retrieved from: www.zakon.rada.gov.ua/signal/kr06145a.doc [In Ukrainain].*
7. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy: Pro skhvalennia Enerhetychnoi Stratehii Ukrainy na period do 2035 roku “Bezpeka, enerhoefektyvnist, konkurentospromozhnist” [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine: On Approval of the Energy Strategy of Ukraine for the period up to 2035 “Security, Energy Efficiency, Competitiveness”] zakon3.rada.gov.ua Retrieved from: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80/para6#n6 [In Ukrainain].*
8. *Ofitsiyni sait Ministerstva enerhetyky ta vuhilnoi promyslovosti Ukrainy [Official site of the Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine] mpe.kmu.gov.ua Retrieved from: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/article?art_id=245234085 [In Ukrainain].*
- 9.

І. В. ПОДРЕЗ-РЯПОЛОВА

соискатель кафедры хозяйственного права Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

**ВОПРОСЫ АДАПТАЦИИ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ПРИРОДНОГО ГАЗА
К ИНВЕСТИЦИОННОЙ МОДЕЛИ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ
ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ**

В статье проанализированы вопросы правового регулирования процесса инвестирования в одной из важных энергетических сфер – на рынке природного газа. Освещены особенности адаптации правового регулирования рынка природного газа к инвестиционной модели экономики Украины в условиях интеграции к европейским нормам. Акцентируется внимание на актуальных проблемах инвестирования на внутреннем газовом рынке Украины.

Ключевые слова: рынок природного газа, инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционный договор.

I. V. PODREZ-RYAPOLOVA

PhD Candidate of the Yaroslav Mudryi National Law University

**THE QUESTION OF ADAPTATION OF THE LEGAL REGULATION OF THE NATURAL GAS
MARKET TO THE INVESTMENT MODEL OF THE ECONOMY OF UKRAINE IN THE
CONDITIONS OF THE EURO INTEGRATION PROCESSES**

Problem setting. Article is devoted: to the analysis the some legal aspects of investing in one of the most important spheres of energy - natural gas at the market. The author focused on the legal issues of the process of investing in the domestic gas market of Ukraine.

The problem of attracting investment in Ukraine is extremely relevant in the world of numerous reforms, including energy. Of particular relevance is gaining today, in terms of imbalance in the economic system of the country and long attempts to build a new model of the natural gas market by European parameters.

Analysis of resent researches and publications. The following scientists were engaged in research of the specified question: O.V. Vinnyk, O.R. Zeldin, G.L. Znamenskii, V.I. Kuhar, V.K. Mamutov, O.P. Pidtserkovnyi, D. E. Fedorchuk, V.S. Shcherbina, L.L. Gritsenko and others.

Article's main body. Globalization as process, expresses the need of the capital for expansion, its exit out of limits of national borders, to need of internationalization of production and economic activity. And at the same time it is process, is politically stimulated, goes and is controlled by the large international capital with use of government institutions of the strong power and other most developed countries, and also the international economic relations.

Conclusions and prospects for the development. Today, there are legal issues hindering the attraction of financial resources for the development of the gas industry and reduce the investment attractiveness of the natural gas market to potential future investors. First of all, these problems are a consequence of incomplete process of liberalization of the internal market in natural gas needs to accelerate the process to reform and build a new model of the natural gas market, the proposed law №N 329-VIII.

Key words: natural gas market, investments, investment activity, investment contract.